

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-508-5-32>

Краснопольська Ольга, студентка магістратури ХДАДМ, Харків, Україна (науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент ХДАДМ Л. Мельничук)

ПЕЙЗАЖИ РІДНОГО МІСТА В ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ОСМЬОРКІНА

Ключові слова: Олександр Осмьоркін, образотворче мистецтво початку ХХ ст., живопис, пейзаж

Olha Krasnopolska, Master's student at KSADA (Kharkiv State Academy of Design and Arts), Kharkiv, Ukraine (academic supervisor: Candidate of Art History, Associate Professor at KSADA, L. Melnychuk)

LANDSCAPES OF THE NATIVE CITY IN THE ARTWORKS OF OLEKSANDR OSMERKIN

Abstrakt. Oleksandr Osmyorkin (1892-1953) is one of those prominent painters of the first half of the 20th century whose creative life was marked by the indefatigable search for his creative individuality. The early years of his artistic activity are connected with Ukraine and his hometown Yelysavetgrad (now Kropyvnytskyi).

Key words: Oleksandr Osmiorkin, early 20th-century visual art, painting, landscape

Олександр Осмьоркін (1892-1953) – видатний художник і педагог початку ХХ століття, родом з м. Кропивницького. Його творчий шлях — це постійний, невтомний пошук «чистого мистецтва», дослідження кольору, форми, простору в зображувальній площині полотна. Притім, для нього, як для митця, важливим було не загубити свою індивідуальність серед всьогорізноманіття бурхливих експериментів, що проводились представниками різних творчих течій, напрямків і рухів в образотворчому мистецтві першої половини минулого століття. Олександр Осмьоркін був людиною мистецтва, «дон Кіхот українського степу», як назвав його дослідник творчості цього майстра, мистецтвознавець, Заслужений художник України Андрій Надеждін, зазначивши, що всього себе Осмьоркін віддавав ідеї. Творча спадщина Олександра Олександровича налічує більше 700 живописних і графічних творів, ескізів до театральних постанов. І, звісно, велика плеяда видатних художників – учнів, яким він зміг показати неймовірну глибину мистецтва живопису, заразити хворобою образотворчого мистецтва – ціла мистецька школа «осмьоркінців».

Між тим, життя видатного художника було непростим. Важкі часи просування радянської влади на українських землях і «червоного терору» не оминули ні особисте життя Олександра Осмьоркіна, ні його творчість.

Звинувачення у «формалізмі», заборона викладацької діяльності, судова тяганина і, як результат, передчасна смерть митця після декількох інсультів. Але до останнього подиху Осмьоркін працював, доки міг тримати пензля в руці. Одна з його останніх робіт – пейзаж «Пльоскове» (1953р.), який він не встиг завершити.

Жанр пейзажу займав особливе місце в живописному доробку майстра. Часто тільки в цьому жанрі він міг бути самим собою, не стримуючи і не обмежуючи своїх колористичних пошуків. У спогадах про О. Осмьоркіна художник-земляк А. Нюренберг згадував, як ще в юності, навчаючись у вечірніх рисувальних класах при земському реальному училищі в Єлисаветграді (нині Кропивницький), студійці ходили на пленери, вивчаючи і насолоджуючись природою рідного краю, спілкуванням один з одним та слухаючи настанови вчителя – художника Ф. Козачинського.

Ймовірно, тому серед ранніх робіт Олександра Осмьоркіна, що збереглися, бачимо етюди пейзажів рідного міста та його околиць. Вже перебуваючи в активному пошуку «свого я» в художньому середовищі початку ХХ ст., молодий митець, час від часу повертаючись до батьківського дому, знаходив час вийти з етюдником на натуру. В пейзажах «Спиртзавод в Єлисаветграді» та «Околиця Єлисаветграда» 1910-1911 рр. бачимо вдумливу, зосереджену роботу над кольором в простому, непримітному на перший погляд за композицією сюжеті. Реалістичні впливи школи рисувальних класів, а пізніше перших місяців навчання в Київському художньому училищі, піддаються внутрішній критиці художника – він шукає колір, настрої, гармонію простору. Це простежується і в мотиві «Єлисаветградський пейзаж», де в мініатюрній роботі відображена панорама міста. Робота була віднайдена лише у 1994 році в колекції О. Львіна, атрибутована після реставрації у 2017 році. Вже більший вплив імпресіонізму та постімпресіонізму відчутний в пейзажі «Будинок з колонами» 2011 р., в якому Олександр Осмьоркін невеликими активними мазками ніби вибудовує на полотні білий будинок, зелень і квіти навколо, небо. Робота насичена кольором, яскрава, контрастна, в ній відчувається тепло сонця в спекотний літній день.

В 1926 році, перебуваючи у творчому відраженні на батьківщині, Олександр Осмьоркін пише ескіз «Україна», в мотиві якого вгадується пейзаж поруч з селом Лелеківка, як стверджував мистецтвознавець А. Надеждін, яке зараз стало частиною міста. В цій роботі вже досвідчений художник ставить перед собою інші завдання: складна за ритмічним ладом композиція, авторський впевнений живопис. Цей мотив стане пізніше основою до програмного твору Олександра Александровича –

пейзажу-картини «Україна». В цьому творі з великою любов'ю відтворені такі рідні кожному мешканцю Центральної України степи, стрічки доріг та стрункі тополі вздовж них. Завдяки майстерності художника глядач ніби стає частиною зображеного простору, вдихає аромати степових трав, відчуває подих вітру.

Всі роботи видатного митця із пейзажами рідного краю, про які наразі відомо, зберігаються в музеях Кропивницького. Основна колекція творів знаходиться в художньо-меморіальному музеї О.О. Осмьоркіна. Завдяки діяльності музею ім'я художника відроджується після довготривалого забуття.